

Enheten för teknik
Monica Torgrip, 010-730 9757
arbetsmiljoverket@av.se

Marknadskontrollprogram

Arbetsmiljöverket 2015-2017

Innehåll

1. Bakgrund och syfte med marknadskontroll	3
1.1 Mål för marknadskontroll	3
1.2 Produktområden	3
1.2.1 Harmoniserade området	3
1.2.2 Oharmoniserade området	3
2. Rättslig grund	5
3. Principer för urval av produkter att kontrollera	6
4. Kontrollmetoder	7
4.1 Proaktiv	7
4.2 Reaktiv	7
4.3 Provning av produkter	7
5. Samverkan med avgränsningar	8
6. Kostnader	8
7. Tidsperspektiv	8
7.1 Marknadskontrollprogram	9

1. Bakgrund och syfte med marknadskontroll

Marknadskontroll ska säkerställa att produkter som kan äventyra användarnas säkerhet eller hälsa eller som på annat sätt inte uppfyller krav i gällande lagstiftning, dras tillbaka eller förbjuds eller förhindras från att tillhandahållas på marknaden. Den innebär även att allmänheten, kommissionen och övriga medlemsstater ska informeras om åtgärderna. Marknadskontrollen medför att de ekonomiska aktörerna, som t.ex. tillverkare, distributörer eller importörer, inte får konkurrera på bekostnad av produkters säkerhet.

I Sverige finns ett 15-tal myndigheter som ansvarar för marknadskontroll av produkter. Arbetsmiljöverket har ansvar för produktområden som typiskt sett förekommer i arbetslivet, oavsett användningen i det enskilda fallet. Arbetsmiljöverket ansvarar för flera olika produktområden, bland annat maskiner, personlig skyddsutrustning, tryckkärl, tryckbärande anordningar och ställningar.

1.1 Mål för marknadskontroll

Målet med Arbetsmiljöverkets marknadskontroll är att säkerställa att produkter som släpps ut på marknaden uppfyller de grundläggande hälso-, miljö- och säkerhetskraven. Om så inte är fallet ska Arbetsmiljöverket vidta åtgärder.

1.2 Produktområden

Arbetsmiljöverket ansvarar för marknadskontroll av produkter som regleras av EU-direktiv, det så kallade harmoniserade området. Arbetsmiljöverket ansvarar även för produkter som regleras av nationell lagstiftning, det så kallade oharmoniserade området.

1.2.1 Harmoniserade området

I produktdirektiv utarbetade enligt den så kallade nya metoden anges grundläggande hälso- och säkerhetskrav på produkter för skydd av arbetstagare, konsumenter och andra. Dessa direktiv utgör det harmoniserade området och är gemensamma för hela EES.

Arbetsmiljöverket ansvarar för marknadskontroll av följande produkter inom det harmoniserade området:

Maskiner

Personlig skyddsutrustning

Enkla tryckkärl

Tryckbärande anordningar

Produkter för användning i explosiv miljö (ATEX)

Många gånger följer inte uppdelningen av produktområden i EU-lagstiftningen de svenska myndigheternas traditionella ansvarsområden. De produktområden Arbetsmiljöverket ansvar för förekommer främst i arbetslivet.

1.2.2 Oharmoniserade området

Arbetsmiljöverket ansvarar också för marknadskontroll av produkter inom det oharmoniserade området, dvs. för de produkter som inte omfattas av något

produktdirektiv. För dessa produkter gäller nationella regler. Olika medlemsstater inom EES-området kan ha olika omfattande produktreglering. Ett produktområde som är starkt reglerat i en medlemsstat kan vara helt oreglerat i en annan. Det förekommer också att kravnivåerna skiljer sig åt för en och samma produkt.

Inom EES-området gäller principen om fri rörlighet för varor mellan länderna. Det innebär att det som lagligen är satt på marknaden i ett medlemsland ska kunna säljas och marknadsföras i andra medlemsländer. Ibland kan en vara förbjudas i Sverige även om den säljs lagligt i ett annat medlemsland om det krävs för att skydda vissa viktiga intressen. Ett sådant är arbetsmiljöskäl.

Om Arbetsmiljöverket beslutar om att återkalla en produkt kan en tillverkare, importör eller distributör som inte är nöjd med beslutet överklaga beslutet.

I tabellen nedan ges en beskrivning av de produktområden Arbetsmiljöverket ansvarar för.

Produktområde	Beskrivning
Maskiner	Det är i princip omöjligt att göra en uttömmande lista på vad som är en maskin. En utförlig definition av vad som är en maskin finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om maskiner, AFS 2008:3. Maskiner kan delas in i t.ex. handhållna, bärbara, mobila och stationära maskiner. Andra indelningsgrunder kan vara funktion, t.ex. kranar, lyftplattformar, sågar o.s.v. Ytterligare en indelningsgrund kan vara inom vilken bransch maskinen normalt är avsedd att användas t.ex. livsmedelsmaskiner, plast- och gummimaskiner, vindkraftverk, jordbruksmaskiner eller verkstadsmaskiner.
Personlig skyddsutrustning	Med personlig skyddsutrustning menas varje utrustning som är avsedd att bäras eller hållas av en person till skydd mot en eller flera hälso- eller säkerhetsrisker. Vanliga typer av personlig skyddsutrustning är andningsskydd, ögon- och ansiktsskydd, skyddskor, fallskydd, hörselskydd, skyddskläder, skyddshandskar eller skyddshjälm. Det kan vara produkter avsedda att användas på arbetsplatser eller utrustning för privat bruk.
Enkla tryckkärl	Ett enkelt tryckkärl är ett tryckkärl som bl.a. är avsett för ett inre övertryck över 0,5 bar, avsett för förvaring av luft eller kvävgas, tillverkat av antingen olegerat kvalitetsstål, olegerat aluminium eller ej-utskiljningshårdbar aluminiumlegering.
Tryckbärande anordningar	Tryckbärande anordningar kan omfattas av flera olika områden eftersom de oftast används som komponenter i en större slutprodukt. Varor där tryckbärande anordningar ingår sträcker sig från konsumentvaror som exempelvis tryckkokare, luftkonditionering och brandsläckare till industrivaror, exempelvis: tryckkärl, rörledningar i kemiska anläggningar och olika typer av maskiner.
Produkter för användning	Med ATEX avses utrustningar och skyddssystem som är avsedda

i explosionsfarlig miljö (ATEX)	för användning i explosionsfarlig miljö samt komponenter som är avsedda att installeras i sådana utrustningar eller skyddssystem. ATEX omfattar även säkerhets-, kontroll- och regleranordningar.
Produkter inom det oharmoniserade området	Produkter inom det oharmoniserade området är produkter som inte omfattas av något av EU:s produktdirektiv, t.ex. stegar, ställningar, arbetsbockar, stolpskor, skyddsräcken, gruvhissar och cisterner.

2. Rättslig grund

Bestämmelser om Arbetsmiljöverkets marknadskontroll finns bland annat i:
EU-förordning 765/2008 om ackreditering och marknadskontroll
Förordning (2005:893) om marknadskontroll av varor
Produktsäkerhetslagen (SFS 2004:451)
Produktsäkerhetsförordningen (SFS 2004:469)
Arbetsmiljölagen (1977:1160), nedan AML

I EU-förordning 765/2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter, definieras marknadskontroll som: "Den verksamhet som bedrivs och de åtgärder som vidtas av de offentliga myndigheterna för att se till att produkterna överensstämmer med de krav som fastställs i relevant harmoniserad gemenskapslagstiftning och inte hotar hälsan, säkerheten eller andra aspekter av skyddet av allmänintresset".

De produktdirektiv som Arbetsmiljöverket ansvarar för har överförts till svensk rätt genom ett antal föreskrifter. I tabellen nedan redovisas produktområden, direktiv och föreskrifter som Arbetsmiljöverket ansvarar för.

Produktområde	Direktiv	AV:s föreskrifter	Enhet
Maskiner	2006/42/EG om maskiner (MD)	AFS 2008:3, Maskiner	RT RS
Personlig skyddsutrustning	89/686/EG om personlig skyddsutrustning (PPE)	AFS 1996:7, Personlig skyddsutrustning	RK RT
Enkla tryckkärl	2009/105/EG om enkla tryckkärl (SPVD)	AFS 1993:41, Enkla tryckkärl	RT
Tryckbärande anordningar	97/23/EG om tryckbärande anordningar (PED)	AFS 1999:4, Tryckbärande anordningar	RT
Produkter för användning i explosionsfarlig miljö	94/9/EG om utrustning och säkerhetssystem som är avsedda för användning i explosionsfarlig miljö	AFS 1995:5 om utrustningar för explosionsfarlig miljö	RT

miljö	explosionsfarliga omgivningar (ATEX)	över icke-elektriska utrustningar	
Produkter inom det oharmoniserade området	Produktdirektiv saknas. För samtliga produkter gäller arbetsmiljölagen (OH)	AFS 2004:3 Stegar och arbetsbollar, AFS 1990:12 Ställningar AFS 2007:1 Sprängarbete AFS 2005:2 Tillverkning av vissa behållare, rörledningar och anläggningar AFS 2000:6 Mast- och stolparbete AFS 2006:7 Tillfälliga personlyft med kranar eller truckar AFS 1999:3 Byggnads- och anläggningsarbete AFS 2006:4 Användning av arbetsutrustning	RS RT

Av 3 kap. 8 §, AML, framgår att Arbetsmiljöverket kan rikta marknadskontrollåtgärder mot:

"Den som tillverkar, importerar, överlåter eller upplåter en maskin, ett redskap, skyddsutrustning eller annan teknisk anordning ska se till att anordningen erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall, när den släpps ut på marknaden, avlämnas för att tas i bruk eller ställs ut till försäljning".

3 kap. 8 §, AML, stämmer överens med förordning 765/2008. Enligt denna kan en ekonomisk aktör, dvs. tillverkaren, importören, tillverkarens representant och distributören göras ansvarig för tillhandahållande på marknaden. Med tillhandahållande avses varje leverans av en produkt för distribution, förbrukning eller användning på gemenskapsmarknaden i samband med kommersiell verksamhet, mot betalning eller gratis.

3. Principer för urval av produkter att kontrollera

Resurserna för marknadskontroll är begränsade så det är nödvändigt för Arbetsmiljöverket att skaffa ett gott underlag för prioritering av sina aktiviteter. Marknadskontrollinsatserna prioriteras därför alltid mot bakgrund av en riskvärdering i varje enskilt fall. Vid prioriteringen ska särskild hänsyn tas till riskerna med produkterna, rapporterade skador och tillbud orsakade av produkterna, effekter av tidigare marknadskontrollärenden, förekomst på marknaden och det förväntade användningsområdet. Information via RAPEX, ICSMS, CIRCA eller ADCO-grupper används också som underlag.

4. Kontrollmetoder

Arbetsmiljöverket bedriver en aktiv marknadskontroll genom insatser riktade mot olika typer av produkter eller marknadsaktörer. Insatserna kan göras mot återförsäljare eller uthyrare, postorderföretag och nätförsäljning, mässor och utställningar. En stor del av kontrollen görs på arbetsplatser i samband med inspektion.

Marknadskontroll består av två steg. Dels den verksamhet som Arbetsmiljöverket bedriver för att *bedöma* att produkter som gjorts tillgängliga på marknaden uppfyller gällande krav, dels de *åtgärder som vidtas* för att se till att brister åtgärdas.

Marknadskontrollen kan vara proaktiv, dvs. Arbetsmiljöverket planerar sin marknadskontroll på grundval av riskbedömningar av produkter. Marknadskontrollen kan även vara reaktiv, dvs. Arbetsmiljöverket reagerar på händelser där det framgår att en produkt inte uppfyller gällande krav..

4.1 Proaktiv marknadskontroll

Arbetsmiljöverkets proaktiva marknadskontroll utgörs av planerade insatser mot olika typer av produkter. Marknadskontrollprogrammen utgör en översiktlig sammanfattning av de planerade marknadskontrollinsatser som Arbetsmiljöverket avser att bedriva de närmaste tre åren.

Inriktningen på Arbetsmiljöverkets planerade marknadskontrollinsatser ska fastläggas i den årliga planeringen. Den planeras utifrån riskvärderingen av produkter exempelvis av en viss kategori, från en viss tillverkare eller utifrån hur den tillhandahålls.

4.2 Reaktiv marknadskontroll

Arbetsmiljöverket får i egenskap av tillsynsmyndighet över arbetsmiljön en god överblick över de många produkter som finns i arbetslivet. Genom inspektioner på arbetsplatser upptäcks produkter som inte uppfyller gällande krav. Kännedom om produkter som inte uppfyller gällande krav nås också genom:

inrapporterade tillbud- och olyckor

varningar från kommissionen samt RAPEX, ICSMS och andra system för informationsutbyte om produkter

underrättelser från andra myndigheter eller systemmyndigheter i andra länder

information från exempelvis konkurrenter, branschorganisationer och anmälda organ

4.3 Provning av produkter

I många fall krävs en provning av en produkt för att konstatera om den uppfyller de grundläggande hälso- och säkerhetskraven. Provning som verktyg i marknadskontrollen bör användas i samband med planerade projekt eller vid rimlig misstanke om avvikelse från de grundläggande hälso- och säkerhetskraven. Skyddsfunktionen hos personlig skyddsutrustning kan till exempel inte bedömas utan provning och provning ingår därför i den proaktiva marknadskontrollen för personlig skyddsutrustning.

5. Samverkan med avgränsningar

Arbetsmiljöverket har de bemyndiganden och tillsynsmedel som krävs för att genomföra marknadskontroll. Samverkan med andra myndigheter är aktuellt i de fall tillsynsansvaret gränsar till, eller överlappar, mot andra marknadskontrollmyndigheter. Samverkan sker delvis genom Marknadskontrollrådet vid SWEDAC och delvis genom direktkontakt med andra myndigheter. Marknadskontrollrådet är ett samarbetsforum för de marknadskontrollerande myndigheterna i Sverige. Rådets funktion finns reglerad i förordningen (2005:893) om marknadskontroll av varor.

Exempel på myndigheter Arbetsmiljöverket samverkar med:

Konsumentverket: När det gäller maskiner som är konsumentprodukter samt personlig skyddsutrustning. Arbetsmiljöverket och Konsumentverket samråder vid planering av marknadskontrollprojekt av personlig skyddsutrustning och genomför gemensamma marknadskontrollprojekt.

Boverket: När det gäller vissa typer av hissar, rulltrappor och motordrivna portar.

Elsäkerhetsverket: När det gäller sammansatta mekaniska och elektriska ATEX-produkter.

Tullverket: Samverkan med Tullen har en speciell karaktär och skall ske enligt de rutiner som tagits fram inom Marknadskontrollrådet.

Samverkan sker också med de nordiska marknadskontrollmyndigheterna

Andra aktörer som branschorganisationer m.m. kan vara betydelsefulla som informationskanaler men någon direkt samverkan sker normalt inte i myndighetsutövningen. Samverkan med externa aktörer sker också inom det europeiska administrativa samarbetet om marknadskontroll (ADCO) inom de olika produktområdena.

6. Kostnader

Kostnaderna baseras på den årliga planeringen för Arbetsmiljöverkets marknadskontroll.

Kostnaden för Arbetsmiljöverkets marknadskontroll beräknas till ca 10 miljoner kronor¹ per år.

Ca 8 årsarbetskrafter² är avsatta för marknadskontroll.

¹ Beräknat 30 % OH på personalkostnaden

² Beräkning av årsarbetskrafter utifrån 205 dagar per ÅAK

7. Tidsperspektiv

Varje år tar Arbetsmiljöverket fram ett marknadskontrollprogram där marknadskontrollinsatser för de kommande tre åren redovisas. Uppföljning av programmet sker årligen.

7.1 Marknadskontrollprogram 2015-2017

AV Mål	Produkt	Kommentar	Direktiv	2015	2016	2017
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Handhållna maskiner (K) (EU)	Utvalda handhållna maskiner med hög olycksrisk kontrolleras. – Insatser mot tillverkare/importörer/distributörer – Information om användning/risker. – Provning av utvalda maskiner	MD	X	X	
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Handhållna maskiner, information om deklarerade värden. (K) (EU)	Information om gällande regler inför kontroll av deklarerade värden enligt nedan. Tanken är att de som senare kontrolleras redan ska ha fått information om vilka regler som gäller och att de då haft möjlighet att åtgärda eventuella brister. Informationsmaterial kan skickas ut som brev samt kompletteras med information på webben. (EU)	MD		X	X
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Handhållna maskiners buller och vibrationer (K) (EU)	Kontroll av deklarerade buller- och vibrationsvärden samt kontroll av säljstödsmaterial på webben	MD		X	X
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Handhållna maskiners buller och vibrationer (K) (EU)	Scanna marknaden på utvalda maskintyper med låga deklarerade vibrationsvärden som kan misstänkas vara felaktiga. Begära in teknisk	MD			X

delar		dokumentation. Vid behov göra provning på ett antal maskiner under 2018.				
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Styrssystem	Pilotprojekt/projekt för Marknadskontroll av platsbyggda automatiserade anläggningar inom tillverkningsindustrin (maskinlinjer). Checklista avseende den info tillverkaren av en maskinlinje ska ta fram ang styrsystem till användaren Intern utbildning om vilka krav som kan ställas på styrsystem. Utforma tillsynsinsats inför nationellt projekt Checklista/info för av.se	MD	X	X	X
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Vindkraftverk (EU)	Granskning av vindkraftverk utifrån ny standard och erfarenhet av projekt 2014.	MD	X	X	
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Sanktionsavgifter, bilaga 4 maskiner	Utvärdering av mallar, rutiner och efterlevelse av nyinförd sanktionsavgift i AFS 2008:3	MD	X		
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Pannanläggningar (EU)	Kontroll av pannanläggningar, inkl maskin och ATEX .	PED MD SPVD ATEX	X	X	
4.3 Färre företag bryter medvetet mot	Tryckbärande anordningar	Kontroll av serieproducerade tryckbärande anordningar	PED	X	X	

våra regler för att få konkurrensför delar						
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Dykeriutrustning	Kontroll av dykutrustning.	PPE	X		
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Skyddsskor (K)	Kontroll av skyddsskor typgodkända enligt versioner av EN ISO 20345 innan 2011. Leveransförbud från tillverkare efter 2013-07-01 enligt beslut från EU-kommissionen.	PPE	X		
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Skyddshandskar (K)	Titta på om all information finns med handsken samt att den är korrekt. (forts fr 2014)	PPE	X		
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Varselkläder (K) (EU)	Marknadskontroll av varsel inklusive provning. Eventuellt i samarbete med Konsumentverket och andra MS.	PPE		X	
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Ögonskydd (K) (EU)	Kontroll av ögon- och ansiktsskydd, främst skydd mot optisk strålning	PPE		X	
4.3 Färre företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Sågningsskydd (K) (EU)	Provning av sågskydd, t.ex. sågbyxor.	PPE			X
4.3 Färre företag bryter	Kemskydd, kläder och	Marknadskontroll av kemskyddsutrustning,	PPE			X

medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	handskar (EU)	kläder och handskar.				
4.3 Färrer företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Stegar – detaljhandel (K)	Riktat mot tillverkare och importörer.	OH	X		
4.3 Färrer företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Systemställningar (K) , Kopplingar till rörställningar, Stegar (K) och Arbetsbockar (K)	Kontroll vid byggmässa. Kombination av olika aktiviteter (produktkontroll, info om bygg- och ställningsföreskrifterna, gemensam insats med Inspektion Väst).	OH	X		
4.3 Färrer företag bryter medvetet mot våra regler för att få konkurrensför delar	Kopplingar till rörställningar	Riktat mot tillverkare och importörer – inventering genom internet och kända kanaler, sedan kontakt och kontroll.	OH		X	

(K) = Konsumentprodukt
(EU)= samarbete inom EU